

BAZILJE PANDŽIĆ, O.F.M.

PEDESETA
GODIŠNJICA
ŠIROKOBRIJEŠKIH MUČENIKA
(1945.–1995.)

Svaki rat i svaka veća pobuna nose sa sobom zločine koje razuman i odgovoran čovjek ne može opravdati, a često puta ni razumjeti. To se događalo kroz prošlost, a to se događa i u naše vrijeme, premda se ustanovilo međunarodno pravo koje propisuje kako se rat mora voditi. Međutim, usprkos međunarodnom pravu zločini učinjeni za vrijeme rata u novije vrijeme često puta su okrutniji i čovjeka nedostojniji. To možemo protumačiti time što je čovjek, s jedne strane, izumio sredstva koja mu omogućuju lakše činiti zločine, a s druge strane što zbog unutarne duhovne smetenosti čovjek lakše izgubi osjećaj čovječnosti, koji mu po prirodnom zakonu ne dozvoljava činiti drugomu ono što ne bi želio da njemu drugi učini.

Nezaboravan primjer nečovječnosti pokazali su jugoslavenski komunisti tokom Drugoga svjetskog rata (1941.–1945.) i nakon njega. Oni su ubijali svoje protivnike bez obzira na čovječnost, bez obzira na priznato pravo, da je mnogima izgledalo pretjerano i nemoguće opisivanje komunističkih zlodjela dok nisu osobno upoznali pravo činjenično stanje.

Jugoslavenski komunisti pokazali su u veljači 1945. primjer svoga zločinačkog djelovanja kad su pobili i zapalili sve franjevce koje su našli u širokobriješkom samostanu. Taj postupak komunističke vojske časovito je bio uzbudio kulturni svijet. Ali kako su vijesti o tom zločinu zbog svoje okrutnosti u udaljenijim krajevima izgledale nevjerojatne ili bar pretjerane, one su tamo ubrzo i zaboravljene.

RATNI DOGAĐAJI OKO ŠIROKOG BRIJEGA

Godine 1944. njemačka vojska odlučila je povući se s Balkana: iz Grčke, Albanije, Crne Gore i Srbije. To povlačenje trebalo se izvesti preko Sarajeva. Zbog toga je trebalo držati u čvrstim rukama Sarajevo i putove koji su k njemu vodili. U tu svrhu njemačke vojničke snage uspostavile su obrambenu crtu koja je vodila od Posušja do Nevesinja. U toj vojničkoj strategiji nalazio se i Široki Brijeg kao i druga mjesta oko njega.

Partizanske snage, naoružane od Engleza i Amerikanaca, trebale su od Imotskog preko Posušja ići prema Mostaru. Ta zadaća povjerena je Osmom dalmatinskom korpusu. Njime je zapovijedao Petar Drapšin, a imao je kao političkog komesara Boška Šiljegovića. Taj korpus imao je oko 11.000 vojnika, a sastojao se od tri divizije: 9. 19. i 26.

U studenom godine 1944. Osmi dalmatinski korpus započeo je ozbiljniju borbu. Tako je 26. divizija išla prodolinom koja se prostire od Posušja prema Mostaru. U toj prodolini nalazi se Široki Brijeg. Deveta divizija Osmog korpusa išla je desno od 26. divizije, a 19. divizija lijevo. Dakle, direktno na Široki Brijeg išla je 26. divizija Osmog dalmatinskog korpusa. Ona se sastojala od 4 bataljuna. Četvrti bataljun 26. divizije, uz pomoć prve čete prvog bataljuna, zauzeo je samostan, gimnaziju i konvikta na Širokom Brijegu.

UMORSTVO FRANJEVACA U ŠIROKOBRIJEŠKOM SAMOSTANU

Široki Brijeg nije imao s vojničkog stanovišta veće značenje nego ostala brda koja opkoljuju prodolinu od Posušja do Mostara. Ali Široki Brijeg bio je poznatiji od obližnjih mjesta zbog franjevačkog samostana, franjevačke klasične gimnazije i konvikta koji su se na njemu nalazili.

Franjevačke ustanove na Širokom Brijegu bile su posebno trn u oku komunističkog pokreta koji se u ono vrijeme širio i po hrvatskim krajevima. Njihova nauka slabo je prodirala među siromašni hercegovački narod koji je radije slijedio kršćansku nauku koju su franjevci propovijedali.

Osim toga među Hercegovcima nalazilo se ljudi koji su završili više škole. Oni su gimnaziju završili ponajviše na Širokom Brijegu i pretežno su odbacivali komunističko naziranje na svijet. Komunisti su to njihovo ponašanje pripisivali njihovom odgoju u gimnaziji na Širokom Brijegu i uvjerali svoje sljedbenike da neće imati velikog uspjeha u Hercegovini dok postoje franjevačke ustanove na Širokom Brijegu.

Kad se partizanska vojska približavala Širokom Brijegu, tko je poznao njihovo komunističko uvjerenje, strahovao je nad sudbinom

franjevaca na Širokom Brijegu. I oni franjevci, koji su se isticali u javnom životu, smatrali su da bi za njih bilo nerazborito čekati dolazak komunisti. Stoga su ispred njih otišli na sigurnija mjesta. A ostali su bili stari i već dugo nisu sudjelovali u javnom životu, ili oni koji su u životu uglavnom samo predavali đacima propisane gimnazijske predmete i nisu vidjeli zbog čega bi se mogli bojati, ili pak oni mladi koji su tek stupili u život i kao klerici nisu imali nikakve veze sa svijetom. Oni nisu znali da se tada govorilo u izvjesnim krugovima da su svi fratri Širokog Brijega osuđeni na smrt samo zato što su fratri.

U ostavštini Fra Dominika Mandića nalazi se vijest, koju je on primio i zabilježio, da je u Trebinju godine 1944. održana neka sjednica i na njoj odlučeno pobiti sve franjevce samostana na Širokom Brijegu.

Prema drugim vijestima komunisti su držali oko 17. siječnja 1945. sastanak na Crvenom Vrh u Biokovu na kojem je primljena odluka da Široki Brijeg treba uništiti.

Nešto slično čuli su od partizanskih vojnika i župnici nekih župa u Hercegovini, koje su bili komunisti zauzeli; oni su otvoreno govorili da će samostan na Širokom Brijegu biti uništen.

Dugogodišnji prefekt sjemeništara na Širokom Brijegu Fra Viktor Nuić u to vrijeme nalazio se na župi u Posuškom Gracu. S njim je bio i mladi Fra Lucijan Kordić. Oni su čuli od komunističkih vojnika u mjestu da će svi fratri na Širokom Brijegu biti pogubljeni i tražili su načina kako bi na to upozorili tamašnje fratre, posebno tadanjeg direktora širokobriješke gimnazije Fra Radu Vukšića. U mjestu se nalazio šesnaest-godišnji nadobudni sjemeništara Vinko Oreč, koji je kasnije ušao u franjevački red i nazvao se Fra Leonardo. Njega su zamolili da preko brda ode na Široki Brijeg i izvijesti Fra Radu kakva se sudbina fratrima sprema. Vinko Oreč je to spremno učinio. Ali Fra Rade nije to držao vjerojatnim; osjećali su se nevinim i smatrao je da ih neće nitko ubiti.

Mladi kapelan na župi u Vitini Fra Svetislav Markotić čuo je od partizana da misle pobiti fratre i uništiti samostan. To je na nj učinilo težak dojam te je smatrao svojom dužnošću izvijestiti o tome fratre na Širokom Brijegu. Iako je bilo opasno, on se provukao kroz partizanske redove, došao na Široki Brijeg i kazao fratrima što im se sprema.

Istu vijest čuo je i župnik u Rasnu Fra Tadija Beljan. I on je uspio prenijeti je fratrima na Široki Brijeg.

Iako su već od studenog 1944. borbe oko Širokog Brijega bile stalne, odlučna borba započela je 6. veljače 1945. Prije 7 sati ujutro oglasila se žestoka topnička paljba i trajala čitav dan. To pucanje je nastavljeno i sutradan. Glavni cilj tih topovskih hitaca bila je crkva na Širokom Brijegu. Na njezinu pročelju kasnije su nabrojili 296 udaraca.

Partizanska vojska došla je pred crkvu 7. veljače oko 11 sati prije podne. Netko je otvorio samostanska vrata partizanskim vojnicima, koji su ušli u samostan ponosno i bahato. U njemu su našli 12 fratara, nekoliko đaka i nešto okolnog svijeta koji se sakrio u samostan, uvjeren da je tu sigurniji nego u svojim malim seoskim kućama. U njemu nije bilo vojske. Njemačka i hrvatska vojska, koje su bile nastanjene u blizini, dan prije otišle su dalje.

Ti partizanski vojnici skupili su sve koji su bili u samostanu u jednu sobu. Popisivali su ih, vrijeđali i tražili oružje, kojega naravno nije bilo. Kad su čuli da ima jedan stari bolesnik u sobi, koji ne može zbog slabosti sići, otišli su i donijeli i njega u onu sobu. Oko 4 sata poslije podne poslali su njihovim kućama osobe koje su došle iz blizine da bi se u samostanu osjećale sigurnije. U onoj samostanskoj sobi ostali su samo fratri i đaci.

Nešto kasnije počeli su pozivati fratre jednoga po jednoga u kratkim razmacima. Uprli bi prstom u onoga kojega su htjeli da pođe i pozvali ga riječima: Ti druže! I na koncu ostali su u sobi sami đaci, koji su mislili da su ih odveli negdje na ispitivanje, premda su se čudili da se nitko ne vraća. Bilo je veliko iznenađenje za njih kad je jedan od njih, koji je dobio dozvolu da napusti nakratko sobu u kojoj su se nalazili, donio vijest da su svi fratri u kuhinji zaklani.

Premda ta vijest o načinu smrti fratara nije bila potpuno ispravna, ali je bila istina da oni nisu bili više među živima. Tek kasnije doznalo se kako su ti franjevci završili svoj život. Njihova mrtva tjelesa nađena su u protuzrakoplovnom skloništu, a gotovo svi su umrli od metka kojega su dobili u zatiljak.

Prema tome može se zaključiti, da su razbojnici, koji su ih pojedinačno pozivali da iziđu iz one zajedničke sobe, uhvatili za ruke jednoga po jednoga i vodili ga prema protuzrakoplovnom skloništu. Svaki pojedinac tada je shvatio svoj položaj; tada se uvjerio da ide na Golgotu. Kroz čitav život smatrali su svojom dužnošću slijediti Isusa kako ih je učio sv. Franjo. Dotada njihov život nije bio težak usprkos svim poteškoćama. Još nisu bili okusili prave Isusove muke i križa. Tada pak bili su svjesni da idu na Isusov križ i da poput njega završe svoj život. Kad su došli u protuzrakoplovno sklonište, smireni i prestrašeni gledali su kako će se to dogoditi. Jedan od razbojnika pustio je tijelo svoje žrtve, uhvatio svoj samokres i ispalio metak u zatiljak fratra kojega je prije vodio. Tako je prisilno odijelio njegovu dušu od izmučenog njegova tijela. Po svoj prilici taj se postupak obnovio još jedanaest puta.

Kad su usmrtili jednoga, slijedećeg bi bacili na njegovo tijelo. Tako su napravili hrpu od ubijenih tjelesa. A kad su ih sve pobili, polili su njihova tjelesa benzinom i zapalili ih.

Zanimljivo je, da tijelo Fra Arkandela Nuića nije ostalo na hrpi. Očito je da ga metak, kojega je dobio u zatiljak, nije potpuno usmrtio. On se uspio pomaknuti u jedan kut skloništa i tu je izdahnuo. Možda su na isti način završili život Fra Dobroslav Šimović i Fra Tadija Kožul, jer su i oni nađeni malo udaljeni od hrpe drugih tjelesa.

Poseban slučaj doživio je Fra Borislav Pandžić. On nije strijeljan u zatiljak niti je poliven benzinom i zapaljen. Njega su nožem ili metkom udarili u srce i njegovo mrtvo tijelo gurnuli s gornje strane skloništa niz stepenice. Tu je na stepenicama kasnije nađen.

Imena poginulih fratara u ovom protuzrakoplovnom skloništu su slijedeća:

1. *Fra Marko Barbarić, rođen 1865.,*
2. *Fra Stanko Kraljević, rođen 1871.,*
3. *Fra Ivo Slišković, rođen 1877.,*
4. *Fra Krsto Kraljević, rođen 1895.,*
5. *Fra Arhandeo Nuić, rođen 1896.,*
6. *Fra Dobroslav Šimović, rođen 1907.,*
7. *Fra Tadija Kožul, rođen 1909.,*
8. *Fra Borislav Pandžić, rođen 1910.,*
9. *Fra Žarko Leventić, rođen 1919.,*
10. *Fra Viktor Kosir, klerik, rođen 1924.,*
11. *Fra Stjepan Majić, klerik, rođen 1925.,*
12. *Fra Ljudevit Radoš, klerik, rođen 1925.*

Zapovjednici komunističke vojske shvatili su da je ubojstvo franjevac na Širokom Brijegu nešto neobično i da za nj svijet ne bi trebao saznati. Bili su uvjereni da bi to bila vrlo loša vijest za ugled partizanske vojske i odlučili su sakriti pravu istinu. Stoga su nastojali o tome šutjeti ili gledati na to kao na jedan običan događaj u vojničkoj borbi. Vrhovni štab partizanske vojske, u izvještaju od 7. veljače, ovako je opisao borbe oko Širokog Brijega:

“Na području Mostara ofenzivne operacije naših snaga uspješno se nastavljaju. Naše trupe prodrle su u Široki Brijeg, gdje se vode ogorčene ulične borbe. Sve intencije neprijatelja iz Mostara odbijene su, a komunikacija Mostar-Široki Brijeg presječena je, tučena snažnom vatrom naše artiljerije... Naša avijacija uspješno je bombardovala Široki Brijeg i neprijateljsku živu silu u rejonu Mostar.”

“*Borba*”, koja je 8. veljače 1945. donijela gornji izvještaj, osjećala je potrebnim opravdati zločin na Širokom Brijegu pa je istog dana donijela uvodni članak pod naslovom: “*Ustaški zlikovci u fratarskim mantijama*”. U njemu se među ostalim kaže:

“Prema bosansko-hercegovačkim fratrima... naši borci i narodna

vlast bila je prilično velikodušna. U posledne vreme njihovi zločini prešli su svaku granicu i meru, i praštanja više nema.”

A da bi poimence pokazala “ustaške zlikovce”, navodi Don Antu Bakulu, Don Petra Perića i bosanskog franjevca Fra Viktora Sliškovića. Ta sva tri svećenika ubijena su godine 1942., a sa Širokim Brijegom nijedan nema ništa.

UBOJSTVO SKLONJENIH U ELEKTRIČNOJ CENTRALI

Dio fratara iz širokobriješkog samostana, kad je ujutro 6. veljače partizansko topništvo zapucalo na crkvu i samostan, otišao je prema rijeci Lištici u fratarsku mlinicu i hidroelektričnu centralu u nadi da će ondje biti sigurniji. Mjesto je bilo obraslo šumom i zbog toga nevidljivo. S njima je dolje pobjeglo oko 30 đaka i nešto okolnog svijeta. Tu su ostali čitavo vrijeme pucanja tj., 6. i 7. veljače. Tek 8. veljače, kad se nije više pucalo, odlučili su se vratiti u samostan i vidjeti šta se ondje događa. Kad su ih partizanski vojnici opazili u blizini crkve, primili su ih s nekim čuđenjem i rekli: “Još vas ima!” Njih su odmah poredali pred crkvom, tražili njihove podatke, tražili od njih oružje, vrijeđali ih i prijetili se. Nakon toga ljude, koji su bili iz blizine, poslali su njihovim kućama, starije đake spremili su na vojnu komandu u Ljubuški, a mlađe đake poslali su njihovim obiteljima. Naprotiv 8 fratara, koji su također tom prigodom došli od mlinice, isti dan odvedeno je prema Splitu i negdje putem ubijeno. To su bili:

1. *Fra Bonifacije Majić, rođen 1883.,*
2. *Fra Fabijan Kordić, brat laik, rođen 1890.,*
3. *Fra Radoslav Vukšić, rođen 1894.,*
4. *Fra Fabijan Paponja, rođen 1897.,*
5. *Fra Andrija Jelčić, rođen 1904.,*
6. *Fra Leonard Rupčić, rođen 1907.,*
7. *Fra Melhior Prlić, brat laik, rođen 1912.,*
8. *Fra Miljenko Ivanković, rođen 1924.*

S ovom skupinom fratara bio je i Fra Mariofil Sivrić, rođen 1913., ali njegovo mrtvo tijelo nije nađeno.¹⁾ Prema tome odveden je sa

1) Napomena Fra Častimira Majića:

Za vrijeme “Hrvatskog Proljeća” godine 1970. posjetio sam svoje rodno mjesto Vitinu u Hercegovini i bolesnu stariju majku Ivu (preudatu Mišetić). Na 29. lipnja ispričala mi je slijedeći potresni događaj, koji se je odigrao kod njezine kuće: “Početkom mjeseca veljače 1945. dvojica naoružanih partizana doveli su u našu kuću svezana mlađeg čovjeka. Bio je lijepa izgleda, nježnih bijelih ruku i s pozlaćenim zubima. Po svom izgledu i vladanju morao je biti profesor ili svećenik. Pred nama su ga vrijeđali i nazivali pogrdnim imenima.

Širokog Brijega prema jugu, on nije iz posebnog razloga odveden prema Splitu kao drugi koji su s njim bili u električnoj centrali.

UBOJSTVA U MOSTARSKOM GRACU

Kad je bilo jasno da će samostan na Širokom Brijegu biti neposredno zahvaćen ratnim događajima, nekoliko je fratara širokobriješkog samostana otišlo k župniku u nedaleki Mostarski Gradac, da bi ondje bili mirniji i sigurniji. To su bili:

1. *Fra Augustin Zubac, rođen 1890.,*
2. *Fra Krešimir Pandžić, rođen 1892.,*
3. *Fra Roland Zlopaša, rođen 1912.,*
4. *Fra Rudo Jurić, klerik, rođen 1925.,*
5. *Fra Kornelije Sušac, klerik, rođen 1925.*

Župnik Mostarskog Graca Fra Zlatko Sivrić 2. prosinca morao je po poslu otići van župe, pa je župu vodio njegov pomoćnik Fra Zvonko Grubišić, rođen 1915.

Ali u Mostarskom Gracu nije dugo trajao mir. Devetnaesta divizija Osmog dalmatinskog korpusa preko Mostarskog Graca odlučila je napredovati prema Mostaru. Na 4. veljače započela je žestoka pucnjava. Jedan odred ove divizije zauzeo je i župski stan. Ali nisu mogli napredovati. Hrvatska vojska, koja se nedaleko nalazila, dala je žestok otpor i prešla u napad. Dalmatinski partizanski odred morao je napustiti župski stan i bježati nazad. Sa sobom su povoli i fratre iz župskog stana.

Tih 6 fratara, 5 sa Širokog Brijega i pomoćnika Fra Zvonku Grubišića, ubili su u mjestu Gostuši, po svojoj prilici, 8. veljače. Toga dana se naime vratio u župu Fra Zlatko Sivrić i uz pomoć nekoliko mještana pokopao ubijene fratre, jer su ih partizani ostavili nepokopane. Našao je da su partizani ubili sa šest franjevaca i jednoga Nijemca i druge dvije osobe. Pokopali su zasebno fratre, a zasebno drugu trojicu.

Na izlazu iz kuće pred nama su ga ubili i naredili nam da ga pokopamo."

Pokopan je u kamenjaru među dračama iznad brda Zelengore, preko puta od kuće moje pokojne majke. Grob mu je poslije uredio mještalin Ante Grizelj kao zahvalu za zagovor pokojnika u njegovoj bolesti. Mnoge su osobe na koljenima obilazile njegov grob u uvjerenju da im pokojnik svojim zagovorom kod Boga može pomoći. I nekima je, prema izjavama i samog Ante Grizelja, pomogao.

Dobro sam poznao pokojnog Fra Mariofila i opis moje majke o tome nepoznatom mučeniku u dobroj mjeri odgovarao bi njegovu vanjskom izgledu i držanju, koje je očitovao pred svojim ubojicama.

UBOJSTVO U IZBIČNU

Župnik iz Izbična bio je zbog bolesti odsutan iz svoje župe. Zamjenjivao ga je Fra Nevinko Mandić iz samostana u Mostaru. K njemu su došli tih dana profesor sa Širokog Brijega Fra Marko Dragičević i iz Mostara Fra Bono Andačić, brat laik.

Na 11. veljače Fra Marko Dragičević držao je pučku misu i za vrijeme svete mise naišao je u blizini crkve odred partizana 19. divizije Osmog dalmatinskog korpusa. Unišili su u crkvu u času kada je započeto čitanje poslanice. Oficir koji je zapovijedao odredom naredio je da misa prestane i da se puk razide. Uzalud ga je svećenik molio da dopusti redovito završiti svetu misu.

Trojci fratara naredili su da ih slijede. Otišli su u Crne Lokve i ondje zajedno s partizanima proveli noć. Slijedeći dan, 12. veljače, povelili su ih prema Širokom Brijegu i Knešpolju. Čitav taj dan prenosili su oružje, a uvečer sva trojica ubijena su i bačena u neku jamu. Ta trojica bili su, kako smo spomenuli:

1. *Fra Marko Dragičević, rođen 1902.,*
2. *Fra Bono Andačić, brat laik, rođen 1903.,*
3. *Fra Nevinko Mandić, rođen 1908.*

Tjelesa ove trojice fratara nije uspjelo naći niti je pronađena jama u koju su bačena.

UBOJSTVO U MOSTARU

Prema Mostaru išla je 14. divizija Osmog dalmatinskog korpusa. Zapovjednik te divizije bio je Stanko Parmać. Ta divizija je ušla u Mostar 14. veljače 1945.

Neki oficiri te divizije došli su u franjevački samostan oko 16 sati toga dana. Lijepo su neko vrijeme razgovarali s fratrima i otišli. Na fratre su ostavili vrlo ugodan dojam. U sumrak toga dana došao je u samostan Brana Popadić, možda politički komesar te divizije, s nekoliko vojnika. Sazvali su fratre u samostanu, popisivali im imena i ispitali ih. Kad su to završili, napustili su samostan. Očito su trebali o tome obavijestiti vrhovno vodstvo i od njega dobiti upute. Nakon sat vremena pojavili su se ponovno u samostanu. Sedmorici su rekli da ih slijede. To su bili:

1. *Fra Leo Petrović, provincijal, rođen 1883.,*
2. *Fra Grgo Vasilj, gvardijan, rođen 1886.,*
3. *Fra Jozo Bencun, rođen 1869.,*
4. *Fra Brno Smoljan, rođen 1884.,*

5. *Fra Rafo Prusina, rođen 1884.,*
6. *Fra Kažimir Bebek, rođen 1901.,*
7. *Fra Nenad Pehar, profesor na Širokom Brijegu, rođen 1910.*

Ova zadnja petorica nisu bili članovi mostarskog samostana, nego su bili u ono vrijeme kao gosti došli u Mostar radi osobnih razloga.

Partizani su odvedene fratre odmah na izlazu iz samostana povezali žicom. Tako svezane vodili su ih prema izlazu iz grada, prema Rodoču. Kad su došli do tzv. Čekrka, svih sedmoricu su ubili i bacili ih u rijeku Neretvu.

UBOJSTVA U DRUGIM MJESTIMA

Kad govorimo o širokobriješkim žrtvama, obično mislimo na one koje smo gore spomenuli. Njih je bilo 37. Ali i na drugim mjestima poginulo je na raznim mjestima još njih 29. Svi ti pohađali su gimnaziju na Širokom Brijegu, a neki su bili i profesori na širokobriješkoj gimnaziji. Osobito zanimanje pobudila je vijest o smrti Fra Martina Sopte, rođena 1891. On se nalazio u Čerinu i pozvan da ode opremiti bolesnika nije se više vratio u župni stan. O njegovoj smrti kolale su među narodom razne vijesti. Ali konačno je ipak utvrđeno da je prispio u zatvor u Ljubuškom i ondje u noći 12. veljače 1945. strijeljan.

OPĆI POGLED

Nasilna smrt širokobrijeških franjevaca i nakon 50 godina duboko nas dira i potresa. Još uvijek žalimo u prvom redu one starce koji su tom prigodom nečovječno ubijeni; oni su čitav život među narodom djelovali i opterećeni godinama čekali su da se po naravnom zakonu završi njihov zemaljski život. Jednako nas potresa prerana smrt onih mladih ljudi koji su se pripravljali da bi mogli započeti život i provoditi ga na dobro svoje i svoga bližnjega. Duboko nas boli prerana smrt onih ljudi koji su već uspješno djelovali i obećavali da će još dugo djelovati. Neobičan dojam ostavlja na nas razlog zbog kojega su usmrćeni. Njihovim ubojicama bilo je dostatno da su ih vidjeli obučene u franjevački habit, koji je i njima očito kazivao da su oni franjevci i da po uzoru na sv. Franju slijede Isusa. A to nam kaže pravi razlog njihove smrti: oni su ubijeni, jer su bili sljedbenici Isusovi. Takvu smrt Isus je proglasio sigurnim putem u vječni život i vječnu sreću: "Blago vama kad vas budu grdili i progonili i kad vam zbog mene budu lažno pripisivali svaku vrstu opaćine" (Mt. 5, 11-12). z

Hrvatski kalendar za 1996.

**Kalendarski dio priredio
i
kalendar uredio
FRA ČASTIMIR MAJIĆ**

GODINA 53.

CIJENA US \$15.00

PRICE US \$15.00